

Zbornik sudske prakse

MIŠLJENJE NEZAVISNOG ODVJETNIKA
MELCHIORA WATHELETA
od 9. veljače 2017.¹

Predmet C-99/16

Jean-Philippe Lahorgue
protiv

Ordre des avocats du barreau de Lyon,
Conseil national des barreaux (CNB),
Conseil des barreaux européens (CCBE),
Ordre des avocats du barreau de Luxembourg

(zahtjev za prethodnu odluku koji je uputio Tribunal de grande instance de Lyon (Prvostupanjski sud u Lyonu, Francuska))

„Zahtjev za prethodnu odluku – Sloboda pružanja usluga – Direktiva 77/249/EEZ – Članak 4. – Članak 5. – Obavljanje odvjetničke djelatnosti – Usmjerivač „RPVA” – Odbijanje isporuke – Diskriminacija“

I. Uvod

1. Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 4. Direktive Vijeća 77/249/EEZ od 22. ožujka 1977. o olakšavanju učinkovitog ostvarivanja slobode pružanja odvjetničkih usluga².
2. Pitanje prepreka slobodi pružanja odvjetničkih usluga nije novo. Međutim, informatizacija pravosuđa i digitalizacija postupovnih dokumenata, pojava novih sredstava komunikacije, mogućnosti virtualnog pohranjivanja ili pak programi umjetne inteligencije neizbježno mijenjaju način na koji shvaćamo struku i njezino obavljanje.
3. U taj se okvir ubraja ovaj zahtjev za prethodnu odluku. Naime, taj je zahtjev uslijedio nakon što je Ordre des avocats du barreau de Lyon (odvjetnička komora u Lyonu, Francuska) J.-P. Lahorgueu, kao pružatelju prekograničnih usluga, odbio isporučiti alat potreban za sigurnu elektroničku komunikaciju s tajništvima francuskih sudova, odnosno usmjerivač za spajanje na Virtualnu privatnu mrežu za odvjetnike (usmjerivač „RPVA”).

1 — Izvorni jezik: francuski

2 — SL 1977., L 78, str. 17. (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 6., svezak 9., str. 14.)

II. Pravni okvir

A. Pravo Unije

4. Člankom 4. Direktive 77/249 određuje se sljedeće:

„1. Djelatnosti vezane uz zastupanje stranke u postupku pred sudom ili pred upravnim tijelima obavljaju se u svakoj državi članici domaćinu pod uvjetima utvrđenima za odvjetnike u toj državi uz izuzetak uvjeta kojima se zahtijeva boravište ili upis u stručnu organizaciju u toj državi.

2. Odvjetnik koji obavlja te djelatnosti mora poštovati pravila profesionalnog ponašanja države članice domaćina, ne dovodeći u pitanje njegove obveze u državi članici iz koje dolazi.

[...]”

5. Člankom 5. Direktive 77/249 pojašnjava se sljedeće:

„Za obavljanje djelatnosti vezanih uz zastupanje stranke u postupku pred sudom, država članica može za odvjetnike iz članka 1. ove Direktive zahtijevati:

- da budu predstavljeni, u skladu s lokalnim pravilima ili običajima, predsjedniku sudskog vijeća u postupku i, prema potrebi, predsjedniku odgovarajuće odvjetničke komore u državi članici domaćinu,
- da rade zajedno s odvjetnikom koji obavlja djelatnost pred tim sudskim tijelom i koji će, prema potrebi, biti odgovoran tom tijelu, ili da rade s ‚avoué’ ili ‚procuratore’ koji obavlja djelatnost pred tim tijelom.”

B. Francusko pravo

1. Uredba br. 91-1197

6. Direktiva 77/249 prenesena je u francusko pravo Uredbom br. 91-1197 od 27. studenoga 1991. o uređenju odvjetničke djelatnosti.

7. U skladu s člankom 202-1. Uredbe br. 91-1197:

„Kad odvjetnik [državljanin države članice sa stalnim sjedištem u jednoj od država članica] zastupa ili brani stranku u postupku pred sudom ili pred upravnim tijelima, on obavlja svoje dužnosti pod istim uvjetima kao odvjetnik upisan u francusku odvjetničku komoru.

[...]

U građanskim predmetima, kad je zastupanje pred Tribunal de grande instance (prvostupanjski sud) obvezno, [predmetni odvjetnik] može zastupati stranku tek nakon što izabere adresu za dostavu kod odvjetnika koji je ovlašten zastupati stranke pred sudom pred kojim je pokrenut postupak i kojemu se postupovni akti valjano dostavljaju. [...]

Kad je zastupanje pred žalbenim sudom obvezno, [predmetni odvjetnik] može zastupati stranku tek nakon što izabere adresu za dostavu kod odvjetnika koji je ovlašten zastupati stranke pred tim sudom kojemu se postupovni akti valjano dostavljaju. [...]

2. Zakon o građanskom postupku

8. Uredbom br. 2005-1678 od 28. prosinca 2005. u Zakon o građanskom postupku uveden je novi naslov XXI. „Komunikacija elektroničkim putem”.

9. Među odredbama pod tim naslovom nalazi se članak 748-1. Zakona o građanskom postupku koji je trenutačno na snazi, kojim se predviđa da se „[s]lanje, predaja i dostava postupovnih akata, dokumenata, obavijesti, upozorenja ili poziva, izvještaja, zapisnika, kao i primjeraka i ovjerenih primjeraka koji su dobili potvrdu izvršivosti sudskih odluka mogu izvršiti elektroničkim putem pod uvjetima i u skladu s pravilima koje propisuje ovaj naslov, ne dovodeći u pitanje posebne odredbe koje zahtijevaju primjenu tog sredstva komunikacije”.

10. Nadalje, što se tiče postupka s obveznim zastupnikom pred žalbenim sudom, člankom 930-1. Zakona o građanskom postupku određuje se sljedeće:

„Postupovni akti sudu se podnose poslati elektroničkim putem ili će se u protivnom po službenoj dužnosti proglasiti nedopuštenima.

Kad se akt ne može poslati elektroničkim putem iz razloga na koji osoba koja ga je podnijela ne može utjecati, mora se poslati tajništvu u papirnatom obliku. [...]

Obavijesti, upozorenja ili pozivi predaju se odvjetnicima stranaka elektroničkim putem, osim ako to nije moguće iz razloga na koji pošiljatelj ne može utjecati.

Pravila komunikacije elektroničkim putem definiraju se odlukom čuvara pečata.”

3. Uredba od 7. travnja 2009. o komunikaciji elektroničkim putem pred prvostupanjskim sudovima

11. U skladu s člankom 5. Uredbe od 7. travnja 2009.³, „[p]ristup odvjetnika sustavu elektroničke komunikacije stavljenom na raspolaganje sudovima omogućuje se primjenom postupka spajanja na nezavisnu privatnu mrežu koja djeluje pod nadzorom Conseil national des barreaux (Nacionalno vijeće odvjetničkih komora) pod nazivom ‚Virtualna privatna mreža za odvjetnike’ (RPVA)”.

12. Člankom 9. te uredbe predviđa se pak da je „[s]igurnost spajanja odvjetnika na RPVA-u zajamčena mehanizmom identifikacije. Taj se mehanizam temelji na usluzi certifikacije koja jamči provjeru autentičnosti statusa odvjetnika kao fizičke osobe [...]. Mehanizam ima funkciju potvrde valjanosti elektroničkog certifikata. Njega izdaje pružatelj usluga elektroničke certifikacije koji djeluje u ime Conseil national des barreaux (Nacionalno vijeće odvjetničkih komora), tijela za certifikaciju.”

III. RPVA

13. Sredinom 2000-ih, Francuska je započela s digitalizacijom sudskih postupaka.

14. Taj je proces doveo do Protokola o elektroničkoj komunikaciji koji su potpisali sudovi i odvjetnici (nazvan „ComCi TGI” za prvostupanjske sudove i „ComCi CA” za drugostupanjske sudove).

3 — JORF br. 86. od 11. travnja 2009., str. 6365.

15. Svrha je protokola osobito poboljšati komunikaciju između sudova i odvjetnika zahvaljujući digitaliziranoj razmjeni strukturiranih podataka. Tehnički, riječ je o dvije različite intranet mreže koje su povezane platformom nazvanom „e-barreau”. Te su dvije mreže, s jedne strane, intranet za sudove kojim upravlja Ministarstvo pravosuđa (virtualna privatna mreža za sud) i, s druge strane, intranet za odvjetnike kojim upravlja Conseil national des barreaux (Nacionalno vijeće odvjetničkih komora, u daljnjem tekstu: CNB), nazvan RPVA.

16. Podaci razmijenjeni između odvjetničkih ureda i uslužne platforme RPVA šifrirani su pomoću algoritma između usmjerivača VPN, prisutnog na lokalnoj mreži ureda prije uređaja za spajanje na internet u uredu, i *front-end* procesora VPN, prisutnog na ulazu uslužne platforme RPVA.

17. Samo valjano identificirani usmjerivači, ovlašteni spojiti se na uslugu RPVA, mogu komunicirati s *front-end* procesorom VPN na ulazu platforme RPVA i tako koristiti uslugu *e-barreau*. U skladu s objašnjenjima koja je iznio CNB na raspravi održanoj 11. siječnja 2017., usmjerivači će se ubuduće zamijeniti USB memorijama.

18. Materijalno, taj se uređaj sastoji od elektroničkog certifikata koji odvjetnik pohranjuje na svoj fizički kriptografski medij, odnosno memorijski uređaj s USB priključkom. Taj se uređaj naziva „usmjerivač RPVA” i omogućuje provjeru autentičnosti korisnika usluga *e-barreau*.

19. U praksi, provjera autentičnosti moguća je jer je osobni elektronički certifikat odvjetnika povezan s nacionalnim imenikom odvjetnika koji se automatski ažurira svakodnevnom sinkronizacijom s imenicima odvjetnika svih francuskih odvjetničkih komora.

20. Nakon tog protokola, Ministarstvo pravosuđa i CNB uzastopno su sklopili više sporazuma kako bi odredili pravila i uvjete elektroničke komunikacije između odvjetnika te prvostupanijskih i drugostupanijskih sudova.

21. U skladu s člankom VI. Sporazuma od 16. lipnja 2010. između Ministarstva pravosuđa i CNB-a, upis u „ComCi CA” i „ComCI TGI” obavlja se posredstvom odvjetničke komore čiji je odvjetnik član. Isporuka usmjerivača RPVA također je odgovornost te komore⁴.

IV. Činjenice u glavnom postupku

22. J.-P. Lahorgue, francuski državljanin, odvjetnik je upisan u odvjetničku komoru u Luksemburgu.

23. Zatražio je Ordre des avocats du barreau de Lyon (odvjetnička komora u Lyonu) da mu odobri korištenje usmjerivača RPVA. Odvjetnička komora nije odobrila zahtjev J.-P. Lahorguea jer nije upisan u odvjetničku komoru u Lyonu.

24. Nakon tog odbijanja, J.-P. Lahorgue zatražio je privremenu pravnu zaštitu pred predsjednikom Tribunal de grande instance de Lyon (Prvostupanijski sud u Lyonu), Ordre des avocats du barreau de Lyon (odvjetnička komora u Lyonu), CNB-om, Conseil des barreaux européens (Vijeće odvjetničkih komora Europe (CCBE)) i Ordre des avocats du barreau de Luxembourg (odvjetnička komora u Luksemburgu) kako bi se Ordre des avocats du barreau de Lyon (odvjetnička komora u Lyonu) naložilo da mu u roku od osam dana isporuči usmjerivač RPVA pod prijetnjom novčane kazne da bi mogao u potpunosti obavljati svoju odvjetničku djelatnost u Francuskoj pod istim uvjetima kao francuski odvjetnici.

4 — Vidjeti str. 15. očitovanja CNB-a. Taj je sporazum obnovljen u dva navrata prije nego što je zamijenjen novim sporazumom sklopljenim 24. lipnja 2016.

25. Sud koji je uputio zahtjev izražava sumnje o usklađenosti odluke o odbijanju Ordre des avocats du barreau de Lyon (odvjetnička komora u Lyonu) s pravom Unije.

26. Konkretno, smatra da se, s obzirom na to da korištenje pravnih sredstava u kaznenim ili socijalnim stvarima ne podrazumijeva ograničenje za odvjetnika iz druge države članice koje se odnosi na obvezu da surađuje s odvjetnikom članom odvjetničke komore u nadležnosti predmetnoga suda, može činiti da obvezivanje odvjetnika iz druge države članice na suradnju s odvjetnikom iz odvjetničke komore u nadležnosti predmetnoga suda radi korištenja RPVA-e nije u skladu s ostvarivanjem slobode pružanja usluga.

27. U tim je okolnostima predsjednik Tribunal de grande instance de Lyon (Prvostupanjski sud u Lyonu) ocijenio da je korisno prekinuti postupak i uputiti Sudu prethodno pitanje.

V. Zahtjev za prethodnu odluku i postupak pred Sudom

28. Rješenjem u postupku privremene pravne zaštite od 15. veljače 2016. koje je Sud zaprimio 19. veljače 2016. i koje je nadopunjeno dodatnim rješenjem u postupku privremene pravne zaštite od 14. ožujka 2016. koje je Sud zaprimio 22. ožujka 2016., predsjednik Tribunal de grande instance de Lyon (Prvostupanjski sud u Lyonu) stoga je odlučio Sudu postaviti sljedeće prethodno pitanje:

„Protivi li se odbijanje isporuke usmjerivača za spajanje na Virtualnu privatnu mrežu za odvjetnike (RPVA) odvjetniku koji je uredno upisan u odvjetničku komoru države članice u kojoj želi obavljati odvjetničku djelatnost kao slobodni pružatelj usluga članku 4. Direktive 77/249 jer se radi o diskriminirajućoj mjeri koja može ometati slobodu pružanja usluga u slučajevima u kojima se zakonom ne propisuje suradnja s lokalnim odvjetnikom?”

29. To pitanje sadrži tvrdnju koja ne odgovara situaciji tužitelja u glavnom postupku jer se odnosi na situaciju odvjetnika „koji je upisan u odvjetničku komoru države članice u kojoj želi obavljati odvjetničku djelatnost kao slobodni pružatelj usluga”, što nije slučaj J.-P. Lahorguea.

30. Osim toga, ta formulacija mijenja prijedlog pitanja koje je on sam formulirao. Međutim, iako sud koji je uputio zahtjev nije dužan uzeti u obzir prijedloge stranaka u tom pogledu⁵, iz zahtjeva za prethodnu odluku proizlazi da je sud koji je uputio zahtjev u ovom slučaju namjeravao uputiti „prethodno pitanje koje je predložio podnositelj zahtjeva”⁶.

31. Budući da taj prijedlog pitanja ne sadrži ni proturječje ni netočnost te je u skladu s činjeničnim stanjem tužitelja u glavnom postupku, smatram da treba zadržati pitanje koje je navedeno u stavku 1. zahtjeva za prethodnu odluku, a ne koje je postavljeno u izreci:

„Protivi li se odbijanje isporuke usmjerivača za spajanje na Virtualnu privatnu mrežu za odvjetnike (RPVA) odvjetniku koji je uredno upisan u odvjetničku komoru države članice samo zbog toga što nije upisan u odvjetničku komoru druge države članice u kojoj želi obavljati odvjetničku djelatnost kao slobodni pružatelj usluga članku 4. Direktive 77/249 jer se radi o diskriminirajućoj mjeri koja može ometati slobodu pružanja usluga u slučajevima u kojima se zakonom ne propisuje suradnja s [l]okalnim odvjetnikom?”

32. Pisana očitovanja podnijeli su CNB, francuska vlada i Europska komisija. Osim toga, očitovali su se i na raspravi održanoj 11. siječnja 2017.

5 — Vidjeti u tom smislu presudu od 18. srpnja 2013., Consiglio Nazionale dei Geologi (C-136/12, EU:C:2013:489, t. 29. do 31.).

6 — Vidjeti str. 5. zahtjeva za prethodnu odluku.

33. J.-P. Lahorgue i Ordre des avocats du barreau de Lyon (odvjetnička komora u Lyonu) nisu podnijeli pisana očitovanja. Međutim, svoje su argumente iznijeli na toj raspravi.

VI. Analiza

A. Sudska praksa koja se odnosi na slobodu pružanja odvjetničkih usluga

34. Kao što je istaknuto u uvodu ovog mišljenja, pitanje slobode pružanja odvjetničkih usluga i mogućih prepreka toj slobodi nije novo. Čak je i prije donošenja Direktive 77/249 Sud već imao priliku potvrditi, u razmaku od šest mjeseci, primjenjivost odredbi Ugovora koje se odnose na slobodu poslovnog nastana i slobodu pružanja odvjetničkih usluga⁷.

35. Stoga ne čudi da su se načela uspostavljena prilikom tumačenja tih odredbi Ugovora primijenila na pružanje usluga specifičnih za odvjetničku djelatnost.

36. Tako se člankom 56. UFEU-a nalaže ne samo zabrana svake diskriminacije pružatelja usluga s poslovnim nastanom u drugoj državi članici na osnovi njegove nacionalnosti, nego i ukidanje svakog ograničenja, čak i ako se ono jednako primjenjuje na domaće pružatelje usluga kao i na one iz drugih država članica, kad ono može zabraniti ili u većoj mjeri otežati djelatnosti pružatelja usluga koji ima poslovni nastan u drugoj državi članici u kojoj zakonito pruža istovrsne usluge⁸.

37. Drugim riječima, članak 56. UFEU-a protivi se primjeni svakog nacionalnog propisa čiji je učinak učiniti pružanje usluga između država članica *težim* od pružanja usluga isključivo unutar jedne države članice⁹.

38. Međutim, Sud je potvrdio da se, u skladu s klasičnom sudskom praksom u tom području, nacionalne mjere koje bi mogle otežati ili učiniti manje privlačnim uživanje temeljnih sloboda zajamčenih Ugovorom odobravaju pod uvjetom da ispunjavaju sljedeća četiri uvjeta:

- primjenjuju se na nediskriminirajući način,
- opravdane su važnim razlozima u općem interesu,
- prikladne su za ostvarenje postavljenog cilja i
- ne prekoračuju ono što je nužno za ostvarivanje tog cilja¹⁰.

7 — Vidjeti presude od 21. lipnja 1974., *Reyners* (2/74, EU:C:1974:68), i od 3. prosinca 1974., *van Binsbergen* (33/74, EU:C:1974:131).

8 — Vidjeti u tom smislu presudu od 5. prosinca 2006., *Cipolla i dr.* (C-94/04 i C-202/04, EU:C:2006:758, t. 56.).

9 — Vidjeti u tom smislu presudu od 5. prosinca 2006., *Cipolla i dr.* (C-94/04 i C-202/04, EU:C:2006:758, t. 57.).

10 — Vidjeti u tom smislu presudu od 30. studenoga 1995., *Gebhard* (C-55/94, EU:C:1995:411, t. 37.).

B. Primjena načela na predmetni slučaj

1. Uvodne napomene o ograničavanju spora na slučaj koji predviđa sud koji je uputio zahtjev i o pravnom okviru

a) Ograničavanje spora na postupke u kojima pravno zastupanje nije obvezno

39. U glavnom se postupku postavlja pitanje protivi li se članku 4. Direktive 77/249 to da država članica tehnička sredstva koja omogućuju elektroničko slanje postupovnih akata sudovima navedene države članice isporučuje samo odvjetnicima upisanim u odvjetničku komoru te države članice.

40. Čini se da iz zahtjeva za prethodnu odluku, kao i iz pisanih i usmenih očitovanja podnesenih Sudu, proizlazi da se pravilima postupka primjenjivima u kaznenim i socijalnim postupcima ne propisuje da stranke mora zastupati odvjetnik ni da slijedom toga on mora surađivati s lokalnim odvjetnikom iz odvjetničke komore suda pred kojim se vodi postupak. Međutim, čini se da sud koji je uputio zahtjev polazi od pretpostavke da je odvjetnik s poslovnim nastanom u drugoj državi članici, zbog činjenice da ne raspolaže usmjerivačem RPVA, zapravo obavezan surađivati s takvim odvjetnikom.

41. U skladu s mišljenjem francuske vlade, pitanje koje je postavio sud koji je uputio zahtjev relevantno je samo u tim postupcima, a ne u onima u kojima je zastupanje obvezno. Naime, u potonjoj bi vrsti postupka odvjetnici s poslovnim nastanom u Francuskoj (i upisani u različitu odvjetničku komoru od one u nadležnosti suda pred kojim je pokrenut spor) i odvjetnici koji imaju poslovni nastan u drugoj državi članici trebali raditi zajedno s odvjetnikom koji je ovlašten obavljati svoju djelatnost pred navedenim sudom. Međutim, samo bi potonji odvjetnik mogao trebati usmjerivač RPVA.

42. Suprotno tome, Komisija smatra da odgovor na pitanje o usklađenosti obveze upisa u lokalnu odvjetničku komoru radi korištenja usmjerivača RPVA s člankom 4. Direktive 77/249 ne ovisi o vrsti predmetnog postupka (građanski, kazneni ili socijalni).

43. Budući da je sud koji je uputio zahtjev ograničio svoj opis pravnog i činjeničnog okvira samo na postupke u kojima pravno zastupanje stranaka nije obvezno, smatram da nije na Sudu da svojim odgovorom obuhvati situaciju o kojoj mu nije postavljeno pitanje¹¹.

b) Pravni okvir

44. Da bi Sud bio siguran da je točno shvatio pitanje koje mu je postavio sud koji je uputio zahtjev i da bi mu dao koristan odgovor, 12. listopada 2016. uputio mu je zahtjev za pojašnjenje u kojem ga je zatražio da do 21. studenoga 2016. potvrdi odobrava li francusko pravo slanje postupovnih akata poštom u postupcima koje predviđa sud (odnosno u kaznenim i socijalnim postupcima).

45. Iz odgovora suda koji je uputio zahtjev od 14. prosinca 2016., koji je Sud zaprimio 23. prosinca 2016., i iz dodatnih objašnjenja koja je predstavnik francuske vlade iznio na raspravi održanoj 11. siječnja 2017. proizlazi da je obvezna komunikacija elektroničkim putem u načelu ograničena na žalbene postupke pokrenute pred sudovima za koje je pravno zastupanje obvezno.

11 — O dosegu prethodnog pitanja i ulozi Suda vidjeti osobito presudu od 16. listopada 2014., Welmorey (C-605/12, EU:C:2014:2298, t. 33. do 35.).

46. Međutim, komunikacija elektroničkim putem postala je moguća, ali ne i obvezna, u tri druge situacije u kojima je pravno zastupanje fakultativno: u nekim postupcima pred prvostupanjskim sudovima¹², u postupcima pred žalbenim sudom u kojima je pravno zastupanje fakultativno¹³, kao i u postupcima pred trgovačkim sudovima¹⁴.

47. U svakom slučaju, o kojem god postupku u kojem je odobrena elektronička komunikacija bilo riječ, pristup tom sredstvu komunikacije ograničen je na odvjetnike u nadležnosti predmetnoga suda. Ostalim je odvjetnicima, uključujući odvjetnicima koji imaju poslovni nastan u nekoj drugoj državi članici, odobrena jedino komunikacija putem tajništva ili pošte.

2. Postojanje ograničenja

48. Iz tako pojašnjenog pravnog okvira proizlazi da je elektronička komunikacija odobrena u određenim postupcima u kojima zastupanje po odvjetniku nije obvezno, odnosno u postupcima na koje se odnosi zahtjev za prethodnu odluku¹⁵.

49. Budući da je ta mogućnost uvjetovana pristupom RPVA-i, nema nikakve sumnje da odbijanje isporuke usmjerivača RPVA odvjetnicima koji nisu upisani u jednu od francuskih odvjetničkih komora može predstavljati ograničenje slobode pružanja usluga.

50. Naime, kao što utvrđuje CNB, to odbijanje moglo bi otežati ili učiniti manje privlačnim ostvarivanje slobode pružanja usluga odvjetnicima koji nisu upisani u jednu od francuskih odvjetničkih komora jer jednostavno ne mogu imati pristup usluzi digitalizacije postupaka, osim ako sustavno traže pomoć odvjetnika upisanog u jednu od francuskih odvjetničkih komora koji raspolaže usmjerivačem RPVA¹⁶.

51. Međutim, zakonodavstvo koje prekogranično pružanje odvjetničkih usluga čini manje privlačnim ili težim predstavlja ograničenje zabranjeno člankom 56. UFEU-a i člankom 4. Direktive 77/249¹⁷.

3. Postojanje opravdanja

52. U skladu s prethodno navedenom ustaljenom sudskom praksom, ograničenje „može biti opravdano kada služi važnim razlozima u općem interesu, pod uvjetom da je prikladno za jamčenje ostvarenja postavljenog cilja i ne prelazi ono što je nužno za njegovo ostvarenje”¹⁸.

a) Postojanje važnih razloga u općem interesu

53. CNB i francuska vlada navode načelo dobrog sudovanja kao važan razlog u općem interesu kojim se može opravdati odbijanje isporuke usmjerivača RPVA odvjetnicima koji nisu upisani u jednu od francuskih odvjetničkih komora. Tom prvom opravdanju francuska vlada dodaje zaštitu krajnjeg primatelja pravnih usluga.

12 — Vidjeti Uredbu od 7. travnja 2009.

13 — Vidjeti Uredbu od 5. svibnja 2010. o komunikaciji elektroničkim putem u postupku u kojem pravno zastupanje pred žalbenim sudovima nije obvezno (JORF od 15. svibnja 2010., str. 9041.). Čini se da je u tim postupcima, od stupanja na snagu Sporazuma od 24. lipnja 2016. između Ministarstva pravosuđa i CNB-a, 1. kolovoza 2016. elektronička komunikacija postala obvezna za odvjetnike koji imaju pristup RPVA-i.

14 — Vidjeti Uredbu od 21. lipnja 2013. o komunikaciji elektroničkim putem među odvjetnicima te između odvjetnika i suda u postupcima pred trgovačkim sudovima (JORF od 26. lipnja 2013., str. 10526.).

15 — Vidjeti točku 43. ovog mišljenja.

16 — Vidjeti str. 14. pisanih očitovanja CNB-a.

17 — Vidjeti u tom smislu presudu od 11. prosinca 2003., AMOK (C-289/02, EU:C:2003:669).

18 — Presuda od 5. prosinca 2006., Cipolla i dr. (C-94/04 i C-202/04, EU:C:2006:758, t. 61.)

54. Zasigurno su „zaštita, s jedne strane, potrošača, osobito pravnih usluga koje pružaju sudski službenici, i zaštita, s druge strane, dobrog sudovanja, ciljevi koji se mogu smatrati važnim razlozima u općem interesu kojima se može opravdati ograničenje slobode pružanja usluga [...]”¹⁹.

55. Međutim, zaštita pojedinca, odnosno „krajnjeg potrošača pravnih usluga”, i dobro sudovanje nužno su povezani sa zahtjevima nadzora i odgovornosti pružatelja usluga²⁰.

56. U tom je pogledu korisno podsjetiti da, unatoč razlikama koje mogu postojati među državama članicama, postoji zajednički koncept uloge odvjetnika u pravnom poretku Unije: odvjetnik djeluje u interesu pravde te je pozvan da neovisno i u višem interesu pravde pruži pravnu pomoć potrebnu njegovoj stranci²¹. Profesionalno ponašanje koje se propisuje i nadzire u općem interesu protuteža je toj zaštiti²².

57. Prema ustaljenoj sudskoj praksi Suda, takav koncept u skladu je s pravnom tradicijom koja je zajednička državama članicama. Također je prisutan u pravnom poretku Unije, kao što proizlazi iz odredbi članka 19. Statuta Suda²³ i, točnije, iz njegova četvrtog podstavka u skladu s kojim „samo pravnik koji je ovlašten zastupati pred sudom države članice ili druge države koja je stranka Sporazuma o Europskom gospodarskom prostoru može pred Sudom nastupiti kao zastupnik ili savjetnik neke stranke”.

58. U tom smislu sam Sud zahtijeva da odvjetnici prilože dokument kojim se potvrđuje da su ovlašteni za zastupanje pred sudovima neke države članice ili druge države koja je stranka Sporazuma o EGP-u da bi mogli zastupati stranku u okviru izravne tužbe²⁴ i da bi imali pravo na povlastice, imunitete i olakšice koje se Poslovnikom Suda osiguravaju agentima, savjetnicima i odvjetnicima²⁵. Konačno, isti se dokaz zahtijeva da bi se mogla koristiti informatička aplikacija e-Curia koja omogućuje podnošenje i dostavu postupovnih akata elektroničkim putem²⁶.

59. Nemogućnost odvjetnika koji nije upisan u jednu od francuskih odvjetničkih komora da dobije usmjerivač RPVA objašnjava se sličnim brigama: obveza da se osigura pouzdanost identifikacije odvjetnika koji sudjeluju u elektroničkoj komunikaciji i, osobito, povjerljivost komunikacije²⁷. Naime, u skladu s člankom 9. Uredbe od 7. travnja 2009. osobito se propisuje da je „[s]igurnost spajanja odvjetnika na RPVA-u zajamčena mehanizmom identifikacije. Taj se mehanizam temelji na usluzi certifikacije koja jamči provjeru autentičnosti statusa odvjetnika kao fizičke osobe”.

60. U tom smislu, usmjerivač RPVA i pravila koja se odnose na njegovu isporuku doprinose dobrom sudovanju i zaštiti krajnjeg primatelja pravne usluge.

19 — Presuda od 5. prosinca 2006., Cipolla i dr. (C-94/04 i C-202/04, EU:C:2006:758, t. 64.)

20 — Vidjeti u tom smislu presude od 3. prosinca 1974., van Binsbergen (33/74, EU:C:1974:131, t. 12.); od 12. prosinca 1996., Reisebüro Broede (C-3/95, EU:C:1996:487, t. 38.), i od 19. veljače 2002., Wouters i dr. (C-309/99, EU:C:2002:98, t. 97.).

21 — Vidjeti u tom smislu presude od 18. svibnja 1982., AM & S Europe/Komisija (155/79, EU:C:1982:157, t. 24.); od 14. rujna 2010., Akzo Nobel Chemicals i Akros Chemicals/Komisija i dr. (C-550/07 P, EU:C:2010:512, t. 42.); od 6. rujna 2012., Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej/Komisija (C-422/11 P i C-423/11 P, EU:C:2012:553, t. 23.), i od 12. lipnja 2014., Peftiev (C-314/13, EU:C:2014:1645, t. 28.).

22 — Vidjeti u tom smislu presude od 18. svibnja 1982., AM & S Europe/Komisija (155/79, EU:C:1982:157, t. 24.); od 14. rujna 2010., Akzo Nobel Chemicals i Akros Chemicals/Komisija i dr. (C-550/07 P, EU:C:2010:512, t. 42.), i od 6. rujna 2012., Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej/Komisija (C-422/11 P i C-423/11 P, EU:C:2012:553, t. 24.).

23 — Vidjeti u tom smislu presude od 18. svibnja 1982., AM & S Europe/Komisija (155/79, EU:C:1982:157, t. 24.); od 14. rujna 2010., Akzo Nobel Chemicals i Akros Chemicals/Komisija i dr. (C-550/07 P, EU:C:2010:512, t. 42.), i od 6. rujna 2012., Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej/Komisija (C-422/11 P i C-423/11 P, EU:C:2012:553, t. 23.).

24 — Članak 119. stavak 3. Poslovnika Suda

25 — Članak 44. stavak 1. točka (b) Poslovnika Suda

26 — Vidjeti dokumente koji se obvezno moraju priložiti zahtjevu za otvaranje korisničkog računa na e-Curiji na sljedećoj adresi: <https://curia.europa.eu/e-Curia/access-request-step1.faces?conversationContext=2>.

27 — Vidjeti članak III. A. točku 2. Sporazuma od 16. lipnja 2010. između Ministarstva pravosuđa i CNB-a.

b) Prikladnost spornih mjera za ostvarivanje priznatog cilja

61. Osim toga, čini mi se da su ta sredstva, odnosno usmjerivač RPVA i pravila koja se odnose na njegovu isporuku, prikladna za ostvarivanje tih ciljeva s obzirom na to da su i lokalne odvjetničke komore odgovorne za upis odvjetnika u imenik odvjetnika, kao i za njegovo ažuriranje, i da se identifikacija odvjetnika koji se želi spojiti na RPVA-u ostvaruje posredstvom osobnog elektroničkog certifikata koji je povezan s nacionalnim imenikom odvjetnika, koji se automatski ažurira svakodnevnom sinkronizacijom s imenicima odvjetnika svih francuskih odvjetničkih komora.

62. Sustav stoga spajanje na RPVA-u omogućava samo odvjetnicima koji ispunjavaju uvjete potrebne za odobrenje obavljanja djelatnosti.

c) Proporcionalnost spornih mjera

63. Suprotno tome, čini mi se da pozivanje na nepostojanje imenika odvjetnika na razini Europske unije da bi se opravdalo jednostavno odbijanje isporuke usmjerivača RPVA odvjetnicima koji nisu upisani u jednu od francuskih odvjetničkih komora prelazi ono što je nužno da bi se provjerila autentičnost statusa odvjetnika i da bi se, slijedom toga, u okviru postupaka u kojima zastupanje nije obvezno zajamčili zaštita primatelja pravnih usluga i dobro sudovanje.

64. Naime, da bi ispunila zahtjev proporcionalnosti, ispitivana mjera ne smije prekoračiti ono što je nužno za ostvarivanje legitimnog cilja koji se želi postići. Drugim riječima, normativno tijelo mora između različitih mogućnosti izabrati onu koja najmanje ograničava predmetno pravo ili slobodu.

65. Međutim, iako se dokazivanje identiteta i statusa odvjetnika može nedvojbeno zahtijevati kao preduvjet za isporuku usmjerivača RPVA, svakodnevna verifikacija tog statusa čini se pretjeranom s obzirom na to da onemogućava, iz isključivo tehničkih razloga, korištenje modernog, brzog i sigurnog sredstva komunikacije²⁸.

66. Zabrana koja iz toga proizlazi tim je više neproporcionalna jer dovodi do toga da je pošta jedino moguće sredstvo komunikacije s tajništvom predmetnih sudova. Čini mi se da takvo postupanje ne odgovara metodama rada koje se koriste danas, na početku 21. stoljeća.

67. Osim toga, napominjem da se, u tom potonjem slučaju, nastojanje da se osigura dobro sudovanje i jamči zaštita primatelja pravnih usluga čini manje važnim jer se, kad je riječ o slanju poštom, verifikacija statusa odvjetnika ne zahtijeva sustavno i stalno.

68. U tim bi se okolnostima ravnoteža između, s jedne strane, slobode pružanja odvjetničkih usluga u modernom svijetu, i, s druge strane, zaštite primatelja pravnih usluga i dobrog sudovanja mogla postići povremenim zahtijevanjem ponovnog dokazivanja statusa odvjetnika ili, na primjer, zahtijevanjem takvog dokazivanja prilikom svakog novog postupka.

69. Točno je da se ne može isključiti da bi, ako bi Francuska odlučila proširiti suradnju s lokalnim odvjetnikom na postupke u kojima zastupanje nije obvezno (mogućnost ponuđena člankom 5. Direktive 77/249), zabrana korištenja usmjerivača RPVA odvjetniku koji pruža usluge mogla biti opravdana²⁹.

28 — U skladu s objašnjenjima predstavnika francuske vlade, takve bi se tehničke prepreke uostalom trebale uskoro ukloniti uz projekt identifikacije europskih odvjetnika nazvan „Find-A-Lawyer 2” koji provode CCBE i Komisija.

29 — Uzimajući u obzir tumačenje te mogućnosti koje je Sud dao u presudi od 25. veljače 1988., Komisija/Njemačka (427/85, EU:C:1988:98).

70. Međutim, relevantnost takvog postupka, osmišljenog prije više od 40 godina, bez sumnje bi se trebala ponovno procijeniti s obzirom na moderno obavljanje odvjetničke djelatnosti i suvremene zahtjeve pojedinca, a da se pritom ipak ne žrtvuju jamstva koja su nužna za njegovu zaštitu. Međutim, takvo bi ispitivanje prekoračilo nadležnost suda te ga je, po potrebi, dužan provesti zakonodavac.

VII. Zaključak

71. Odbijanje isporuke usmjerivača RPVA odvjetniku koji je uredno upisan u odvjetničku komoru države članice samo zbog toga što nije upisan u odvjetničku komoru države članice u kojoj je RPVA uspostavljen predstavlja ograničenje slobode pružanja usluga.

72. Točno je da se to odbijanje objašnjava nastojanjem da se dobro sudovanje i zaštita pojedinca, krajnjeg primatelja pravnih usluga, osiguraju na način da se jamči provjera autentičnosti statusa odvjetnika. Međutim, takva mjera prekoračuje ono što je nužno za ostvarivanje gore navedenih ciljeva.

73. Slijedom toga, s obzirom na ta razmatranja, predlažem Sudu da na prethodno pitanje koje je uputio predsjednik Tribunal de grande instance de Lyon (Prvostupanjski sud u Lyonu, Francuska) odgovori na sljedeći način:

„Odbijanje isporuke usmjerivača za spajanje na virtualnu privatnu mrežu za odvjetnike odvjetniku koji je uredno upisan u odvjetničku komoru države članice samo zbog toga što nije upisan u odvjetničku komoru druge države članice u kojoj želi obavljati odvjetničku djelatnost kao slobodni pružatelj usluga protivno je članku 4. Direktive Vijeća 77/249/EEZ od 22. ožujka 1977. o olakšavanju učinkovitog ostvarivanja slobode pružanja odvjetničkih usluga.”